

ЗРОСТАННЯ РОЛІ ДУХОВНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ЧИННИКА ТРАНСФОРМАЦІЙ ВІДЧУЖЕННЯ ПРАЦІ

INTELLECTUAL PRODUCTION'S ROLE INCREASING AS A FACTOR OF ALIENATION OF LABOUR' TRANSFORMATION

Володимир ШЕДЯКОВ,
доктор соціологічних наук,
кандидат економічних наук, Київ

Volodymyr SHEDYAKOV,
Dr. Sc. in Sociology,
PhD in Economics, Kyiv

Розгляд питання про відчуження розумової праці вже саме по собі містить певний парадокс. З одного боку, розумова діяльність – це атрибут людини, її відмінність. Свобідна самодіяльна творчість є складовою сутності людини; духовна творчість – спосіб буття свободи. Знищення розумової активності тотожне знищенню людини – її носія. З другого боку, нині саме розумова творча діяльність – основне джерело і суспільного багатства, і багатьох конкретно історичних форм прибутку. Тому нові системи організації та управління працею спрямовані насамперед на її використання. Одночасно з'являються нові ресурси та методи створення у людей установок на потрібні дії / бездіяльність. У результаті змінюється структура і домінуючі структури відчуження, але саме відчуження залишається найважливішою формою розгортання сутнісних сил людини, її соціалізації та акультурації в праці. При цьому не вся праця в процесі духовного виробництва є духовною творчістю.

Розробкою трудової теорії вартості займався багато відомих вчених. Мотиву відчуження та творчості приділялася значна увага в роботах Г.Гегеля, А.Грамши, Ж.Ж.Руссо, Л.Фейербаха, У.Еко тощо. Хрестоматійними стали дослідження з інтерпретації поглядів Маркса на проблему співвідношення відчуження та свободи (й відповідальності) у засвоєнні світу, а також наукові пошуки шляхів подолання відчуження на тлі соціальних трансформацій на межі ХХ-ХХІ ст. Також на сьогодні серйозно відрізняються між собою риси неореалістського (в дусі технологічного детермінізму, коли праця розглядається як джерело споживчої вартості, а абстрактна праця редукується до конкретної), неоміналістського (коли праця береться як процес, що містить завідомо непізнаний аспект, а обрахована сторона неявно змішується із зайнятістю, роботою, діяльністю і т.п.) підходів до вивчення праці.

Тренди відчуження праці не тільки чуттєво реагують на особливості виробничих, національних та регіональних умов, а й гнучко співрезонують з напруженнями глобальних соціально-економічних трансформацій. Зовнішні зміни суспільної життєдіяльності неминуче віддзеркалюються у внутрішній структурі комплексу відносин відчуження. Причому це стосується як тенденцій, пов'язаних із глобалізацією соціальної життєдіяльності, так і процесів з індивідуалізації сприйняття і вибору «свого» серед інформаційних потоків постсучасності.

Тривалий час наука та освіта були додатковими до продуктивної праці, проте вже промислова стадія розвитку суспільних культур та виробництва кардинально змінила ставлення й вимоги до їх якості та ролі. Подальші ж трансформації вели до перетворення освіти (самоосвіти) на безперервний процес, а науку через положення безпосередньої продуктивної сили – на першу (провідну) продуктивну силу суспільства. На сьогодні перехід до дрібносерійного виробництва з частою переналадкою циклів вимагає готовності персоналу до цього насамперед завдяки володінню базовими методологіями та шляхами їх творчої адаптації до конкретних умов постсучасності й особливостей конкретної ділянки діяльності. Гіперконкуренція при наявності нинішнього рівня й структури міжнародного поділу праці для промислово розвинених країн в ярусі високотехнологічної економіки передбачає акцент на формуванні й розвитку структур, що дозволяють здійснити концентрацію ресурсів (зокрема, науково-освітньо-виробничих комплексів).

Отже, **мета статті** – розгляд процесів відчуження в контексті сутності та організаційно-управлінських форм духовного виробництва, іманентних мінливим та еkleктичним умовам постсучасності.

Після комплексної механізації, автоматизації та роботизації за людиною залишається те, що не підпадає під цей процес і сконцентровано навколо творчого розгортання її сутнісних сил. Основне джерело вартості нині – творчий, насамперед інтелектуальний, потенціал, а не психофізичні зусилля співробітника, пріоритет стратегій розвитку – виробництво знань та їх ефективне застосування. При цьому додана вартість розподіляється з урахуванням витрат виробника, демократизуються системоутворюючі відносини суспільства (праці, власності, управління), трансформуються споживання, ліквідуються основи класичних форм відчуження, з'являється новий тип виробництва, економіка стає соціально глобальною, змінюється тип суб'єкта, предмета і знарядь праці в економічній та інституційній структурах виробництва. Зростають науково-інтелектуальна та художньо-образна складові суспільно необхідної праці. Отже, розвиток і реалізація особистості та персоналізація діяльності замість нівелювання людей і усереднення функцій забезпечують конкурентоспроможність.

Одночасно духовна творчість як невід'ємна визначеність духовного виробництва виявляється вкрай

Аналізується зв'язок між підвищенням значення духовного виробництва для життєдіяльності суспільства і постсучасними трансформаціями відчуження праці. Вивчаються основні потоки духовного виробництва / духовної творчості, насамперед науково-інтелектуальний та художньо-образний.

Спонтанність розглядається як невід'ємна риса творчості, а осяяння – глибоко індивідуальний стан. Однак створення сприятливих умов для творчості, праці в духовному виробництві характеризується як невідкладне суспільне завдання в умовах формування анклавів економіки знання і загальних постсучасних трансформацій.

Зроблено висновок про суспільну ефективність об'єднання публічних і приватних інтересів (у першу чергу механізмів державно-приватного партнерства) і розвитку науково-освітньо-виробничих комплексів.

The relationship between the increase in the value of production for the spiritual life of society and post-modern transformation of the alienation of labour is analysed. The basic flows of spiritual production / spiritual creativity, above all, scientific and intellectual, artistic and imaginative are learned.

Spontaneity is regarded as an integral feature of creativity and inspiration – deeply individual condition. However, the creation of favourable conditions for creativity, work in spiritual production is characterized as a pressing social problem in the formation of enclaves of knowledge economy and general postmodern transformation.

The conclusion about the effectiveness of the public association of public and private interests (primarily public-private partnership) and the development of scientific-educational-industrial complexes is provided.

чутливою до нових суспільних тенденцій, що трансформують відчуження людської особистості. Так, творчий початок передбачає реалізацію сутнісних сил людини, іманентно їй природі. Однак винесення на передній план ефективності виробництва різноманіття обдарувань працівника веде до паразитування саме на його духовній обдарованості. Таким чином, духовне виробництво фіксує на фундаментальному рівні вторинність, похідність суспільної свідомості по відношенню до суспільного буття, на актуальному ж – навпаки, суспільного буття до суспільної свідомості [1-11]. Проте економіка, що базується на знаннях, суттєво змінює звичні для індустріальних і доіндустріальних циклів трудові ієрархії відчуження: по-перше, її результати більше залежать від застосування інноваційних ідей, ніж від фізичної сили, спритності або витривалості. По-друге, використання високих технологій важливіше, ніж переробка сировини або дешева робоча сила. Здешевлення накладних витрат у регіонах, що розвиваються, і поширювана глобалізацією та інформатизацією можливість вибирати роботу поза рамками проживання виключають для промислово розвинених країн перспективи конкурентоспроможності, засновані переважно на економії на змінному капіталі. По-третє, формується безпрецедентна структура споживання, коли в якості основних предметів попиту все частіше виступає «духовна їжа» та інформація, а також засоби її доставки, обробки й аналізу. Відповідним чином в економічній структурі пріоритетного значення набуває сфера послуг (зокрема, інформаційних), а також індустрія дозвілля.

Інноваційний процес, що ґрунтується на творчому підході до праці, взагалі вимагає ініціативного, висококваліфікованого, високомотивованого працівника, якого систематично залучають до прийняття управлінських і технологічних рішень. Часто саме від інтелігенції та робітничої аристократії (їх зацікавленості, результатів діяльності, вектору пошуків) при становленні економіки знань залежить майбутнє. Спроби ж надмірної абсолютизації простого витрачання мускульної енергії, виконавської діяльності – очевидні рудименти часів донауково-технічної революції. При цьому, з одного боку, якість управління знаннями часто визначає успіх не тільки проведення нової модернізації в постсучасних умовах, а і створення надійної основи подальшого соціально-економічного розвитку. Наприклад, уже на сьогодні забезпечення конкурентоспроможності окремої господарської структури і стратегічне виживання й перспективи Надпроекту кожного з культурно-цивілізаційних світів безпосередньо залежать від долі ефективних науково-освітньо-виробничих комплексів. З другого боку, сукупні витрати на фінансіалізацію та сервісізацію господарювання, а також на створення анклавів «нової економіки» не завжди відповідають очікуваним результатам, а тому є виправданими в глобальному масштабі.

Духовне виробництво стає визначальною складовою соціально-економічних систем. Матеріальні й духовні соціокультурно значимі просторово-часові форми речей, громадських комунікацій і процесів створюють соціально-економічний порядок, який має внутрішні й зовнішні обриси. Разом з тим, з одного боку, воно відчуває помітний тиск з боку акторів глобальних процесів, а з другого – ґрунтується на особливостях форм, що надаються базовими ціннісно-смісловими комплексами культурно-цивілізаційних світів. При цьому праця в процесі духовного виробництва виконує завдання досягнення не тільки безпосередньої мети, а й створення сукупного соціокультурного капіталу суспільства [14-17]. Під впливом рівня поділу праці участь духовної творчості (насамперед науково-інтелектуального та художньо-образного) в процесі існуючого суспільного виробництва набуває рис домінування аналізу / синтезу, співвідношення універсальності / функціональності. Стан та динаміка культурно-цивілізаційного світу продукує конкретні форми взаємозв'язку суспільної психології та суспільної ідеології в духовному житті, теоретичного й повсякденного рівнів суспільної свідомості.

В ядрі духовного виробництва відтворення ідеального фіксує конкретно-історичне розмаїття соціально-економічні процесів, які проходять насамперед на рівнях матеріально-технічного (змін споживчих вартостей), соціально-матеріального (вартостей) і соціально-ідеального (форм вартості). При цьому органічний розвиток суспільства вимагає підтримки творчих основ соціокультурної інтеграції, соціокультурного капіталу. Це передбачає обов'язковість опори на його постійно відтворювані особливості, що формують ціннісно-сміслові комплекси та отримують у подальшому їх відбиття. Культура (матеріальна і духовна) як соціальна реальність акумулює творчі досягнення культурно-цивілізаційного світу.

Виробництво матеріальної та духовної культури відбувається на перетині потоків рівня: всієї ойкумени, конкретного культурно-цивілізаційного світу та окремих локацій (місць життєдіяльності). Культура існує в накопиченні смислів і речей, які її концентрують. З наростанням як матеріально-технічної бази суспільного виробництва, так і духовних практик закономірно підвищується і значення соціальної спадщини. Тип культури та тип багатства – два найбільш загальних вираження ціннісного буття суспільства. У свою чергу є два потужні пріоритети суспільного розвитку й визначні пам'ятки – показники прогресу: по-перше, життя людини, її якість і тривалість, по-друге, досягнення цивілізації, соціокультурне спадщина.

Великий перелік кардинальних змін досить часто фокусується у визначенні постсучасної модернізації або постмодернізації, що має довгий ряд власних характеристик, особливостей і властивостей. Їх істотна частина виникає з особливостей інформаційної ери, поєднаної з підвищенням значення економіки знань і діяльності когнітаріату з його особливостями ціннісно-сміслових ієрархій (які частіше ґрунтуються на почуттях власної гідності, гордості за свою роботу, професіоналізму у перекреслюють підходи, засновані на підлеглих, сервільності, догідництві тощо) з відповідними стимулами. Для вивільнення свого творчого потенціалу і наука отримує характеристики постнекласичної, інтегруючи методи і можливості різних сфер знання.

При цьому вміння висловлювати свої підвалини в адекватні часу форми ґрунтується на особливостях ціннісно-сміслових комплексів як квінтесенції забезпечення власної концептуальності, культури, віровчення, ідеології, цивілізаційного коду, етики. Іншими словами, забезпечення стратегічного виграшу в інформаційному протистоянні та зміцнення своїх позицій в полілозі вимагає безпеки й розвитку базових ціннісно-сміслових комплексів культурно-цивілізаційного світу, завдання реалізації чого різко ускладнюються умовами постсучасності, особливо – прикметами постнедомодерна або квазіпостмодерна. У цій ситуації результат міжнародної конкуренції культурно-цивілізаційних світів і черговий внутрішньої модернізації безпосередньо залежить як від налагоджених соціальних комунікацій, так і від захисту та забезпечення форм розвитку традиційних цінностей, які тисячоліттями формували духовну, моральну основу цивілізації, кожного народу: цінностей традиційної сім'ї, справжнього людського життя, в тому числі й життя релігійного, життя не тільки матеріального, а й духовного, цінностей гуманізму різноманітності світу. Разом з тим ядро новітніх соціально-економічних тенденцій при постмодернізації безпосередньо пов'язано з наростанням ролі (в тому числі структуруючої) економіки знань, що автоматично підвищує зацікавленість суспільства у відборі й спрямованому розвитку здатних до продуктивної інтелектуальної діяльності. Це у свою чергу вимагає створення відповідного громадянського середовища, культивування цінності участі в безперервному освітньому процесі. У формах духовного виробництва виробляються й поширюються знання, цінності, програми дії / бездіяльності.

Під тиском динамік постнедомодерна суспільно нормативні форми відчуження трансформуються як і їх структура. Нині модифікація постсучасних форм відчуження спричинена:

□ по-перше, тим, що розвиток виробництва надав можливість у класичному середовищі, котре пов'язувалося з капіталістичним проектом, подолати деякі (включаючи найбільш гострі) прояви відчуженості, скласти умови для розгортання сутнісних і функціональних якостей людини на виробництві;

□ по-друге, тим, що історія країн, які сповідували комуністичну ідеологію, призвела не до успіху проекту звільнення праці, а до відтворення відчуження;

□ по-третє, глобальними постсучасними трансформаціями, пов'язаними зі змінами структури життєдіяльності (де зростає значення гри та навчання) й соціально-економічних вузлів (відповідно формуванню економіки знань, становленню багатоповерхового характеру розділу праці, поширенню мотиваційних ієрархій когнітаріату тощо). Усі ці напрями пов'язуються станом праці в духовному виробництві. Водночас на соціальне світосприйняття впливають різноманітні чинники духовного травмування.

Соціокультурні фактори трансформацій спричиняють зміни сприйняття середовища соціального та природного оточення й відповідної реакції кожного. Наприклад, в архаїчному суспільстві, де кожним членом племені відчувається його нерозривний зв'язок з племенем і оточуючим природним і соціальним світом, людина не відчужена від середовища і не відчуває відчуження [18-32]. Традиційна культура аграрного суспільства реалізувала основну функцію управління інтелектуальною діяльністю в рамках формули «роби так, бо так робилося до тебе». Як відомо, індустріальне соціокультурне середовище породжує класичні форми відчуження; відчуження як особливий шлях соціально-економічного розвитку базується у своєму класичному прояві на трудових відносинах та поєднує аксіологічно нейтральне положення, пов'язане із закономірним процесом підвищення індивідуальної відокремленості людей, з аксіологічно негативним руйнуванням особистості. Перший із цих моментів (так зване позитивне відчуження, байдуже відчуження, опредмечування) – це необхідність саморозгортання сутнісних сил людини, їх реалізації як джерела додаткової соціальної сили праці, змісту суспільного багатства. Другий момент (відчуження у вузькому значенні) – це засвоєння суспільством лише частини людського потенціалу, яка вибирається випадково. Структура чотирьох класичних основних форм відчуження може розглядатися під кутом зору і фактичної даності сьогодення, й елементу історичного процесу – як відповідна антиномія, що плідно досліджувалися ще І.Кантом, А.Смітом. Відчужена праця – суспільно поділена, абстрактна, виробнича, що забезпечує у формі відчуження об'єднання та кооперацію людей. Під час цього: 1) праця належить іншому, 2) праця виснажує, закріпачує. Відповідно у відчуженій праці людина належить не сама собі, а зовнішньому середовищу, яке стає ворожим і загрожуючим. В індустріальному суспільстві з культурою модерну генералізуючим напрямком управління було «роби так, бо це раціонально». Для постіндустріального суспільства характерний підхід «роби так, бо це ефективно». На сьогодні, з одного боку, необхідним є використання продуктивних напрацювань Високого Модерну, з другого – подолання кризово-рецесивних явищ та перехід до управлінсько-організаційних рішень рівня економіки знань та інноваційно-синергетичних виробничих циклів, що базуються на загальній передумові: ефективне забезпечення господарської стійкості передбачає ретельне врахування (зокрема, при організації структур виробничої демократії) трансформації умов, нового балансу можливостей, небезпек і загроз, комбінацій слабких та сильних елементів тощо. Причому ефективними можуть бути різні парадигми здійснення управлінських композицій. Однак, з одного боку, робота втрачає якість єдиного мірила життєдіяльності (раніше була освіта – підготовка до неї, і пенсія – плата за неї), а з другого – тим тіснішою є її інтегрованість в інші сфери життєдіяльності,

значнішою дифузій навичок з однієї сфери суспільних відносин в інші. Отже, за посередництвом духовного виробництва здійснюється активне поширення форм відчуження зі сфери трудових відносин у соціокультурні, і навпаки [33-43].

Культура постмодерну постіндустріального суспільства принципово відкрита, деідеологізована, ненасильницька, базується на розвитку переваг, а не ліквідації недоліків. У цьому – її провідна відмінність, тому ця ознака пронизує успішну організацію і управління діяльністю, особливо – іманентну епосі діяльність інтелектуальну. Проте найбільше поширення інформаційних потоків, по-перше, посилює тиск порожньої або неперевіреної інформації, по-друге, нарощує значення факторів доступу до її якісного рівня, по-третє, підвищує значення загальнометодологічної культури, що дозволяє доходити правильних висновків, відбираючи з купи відомостей дійсно важливі й комбінуючи якісні та кількісні методи аналізу, прогнозування та моделювання конструктивних дій у постійно мінливій обстановці. Криза поширених практик мультикультуралізму вимагає формування нових уявлень про громадянськість, що включають знання про активну дифузій ідеологій МНК і багатство локальних традицій. Суть багатополярності в методологіях і ресурсних базах, заснованих на натуральних якостях (закономірних), частина яких є поза звичних часу й простору, дозволяє спотворювати їх і зробити зондування (в тому числі, аналіз і прогнозування) як минулого, сьогодення, так і майбутнього, а також активно впливати на них.

Спонтанність є невід'ємною рисою творчості, а осяяння – глибоко індивідуальним станом людини. Однак створення сприятливих умов для творчості, праці в духовному виробництві характеризується як невідкладне суспільне завдання в умовах формування анклавів економіки знань і загальних постсучасних трансформацій. Побудова ж моделі формування стимулів інтелектуальної діяльності дозволяє виділити в ній елементи безпосередньої (виробничої, потреби, інтереси, стимули, зацікавленості, ставлення до праці, творча активність) і непрямі (опосередкування стимулів впливом здібностей, цілей і цінностей, посилення ролі мотивів). Вичерпання прямих важелів ставить завдання більш активного використання непрямих. Від комплексу формування стимулів слід відрізнити систему їх реалізації в господарській практиці (власне стимулювання), яка охоплює підсистеми розподільну й відтворювальну, а також стимулювання більш повного розвитку здібностей і підвищення зацікавленості кожного. Цілісне стимулювання й розподіл у широкому значенні повинні охопити розподіл грошових сум, самої діяльності, а також зростання самостійності, організацію праці, індивідуалізацію заохочення та покарання в залежності від ієрархії потреб, інтересів, цілей, цінностей. Оскільки в соціальних комунікаціях здійснюється передача не тільки «інструкцій», а й «цінностей», «ідеалів», «смислів», то при цьому формуються не тільки раціональні, а й ірраціональні складові життєдіяльності суспільства. Вивчення ціннісно-смислових організацій різних типів господарських спільнот і культурно-цивілізаційних світів, а також альтернативних підходів, що надаються соціально-економічною компаративістикою при характеристиці функціонування й розвитку систем і безсистемних цілісностей, демонструє вплив на хід нової модернізації балансу між історичними особливостями організації провідних ресурсних баз науково-освітньо-виробничих комплексів та їх адаптаційними можливостями.

Духовне виробництво впевнено входить до числа провідних факторів не тільки успіху конкретного господарського вузла, а й глобального геостратегічного позиціонування країни. Відповідно організація духовного виробництва опиняється в числі визначальних завдань стратегічного управління. Суспільну свідомість, що вийшла з міфу, можна вирвати на сьогодні з прокрустова ложа Модерну з властивим йому відчуженим сприйняттям дійсності лише зайнявши її напруженою духовною роботою. Тому для соціально-економічного (зокрема, господарського) успіху насущним стає перехід від превалювання звичок і стереотипів директивного

адміністрування до практик і технологій стимулювання: на індивідуальному рівні – діяльності, на громадському – бажаних для суспільства трансформацій.

Забезпечення пріоритетності органічних для постсучасності організаційних форм духовного виробництва є умовою і консолідації акторів, ресурсних баз і методологій їх суспільної взаємодії, і визначення результуючого вектора регіональних змін, а також формування глобального порядку денного [44-53]. Вбираючи особливості ціннісно-смыслових ієрархій, оперування образами здійснює вплив на перехід між суспільним та індивідуальним сприйняттям: природа самих цінностей передбачає розгляд з позицій відбитка суспільної свідомості в індивідуальному, відображаючи сукупність властивостей ідеального. Відповідно оперування образами стикається зі складовими елементами соціальної пам'яті, громадських міфів і традицій. Ідеальність як риса не тільки буття потенційного або суб'єктивного уявлення (колективного або індивідуального), а й форми представленості, діяльнісного заміщення одного предмета іншим дозволяє зробити аналіз цієї «чуттєво-надчутливої» реальності. При цьому засобами культури здійснюється ідеальна репрезентація матеріальної дійсності, коли ідеальне є ознакою істинного буття матеріального. Відносини соціальної ідеальності ціннісно-смыслових комплексів як свого роду об'єктивної суб'єктивності і підтверджують додатково роль в якості ресурсу суспільної інтеграції. Будь-які два вузла можна зіставити між собою, описавши їх співвідношення (відмінності, наприклад). Потім, склавши загальну матрицю таких зв'язків, отримати більш повну картину, на основі якої можна застосувати принцип перетворених форм. Відповідно розширення діапазону і практик застосування технологій перекладу соціокультурних, науково-інтелектуальних та інформаційних факторів в дію / бездіяльність на соціальному та / або індивідуальному рівнях підвищує значення методологій: відбору якісних фактів від «сірого шуму», забезпечення до них доступу, трансформації потенційної соціальної та / або індивідуальної енергії в актуально діючу.

ВИСНОВКИ

Управління знаннями та соціокультурними параметрами суспільних полів постсучасності є одним із провідних викликів не тільки XXI століття, а й III тисячоліття в цілому. На сьогодні вже очевидно: не лише забезпечення конкурентоспроможності окремої господарської структури, але і стратегічне виживання і розвиток Надпроекту кожного із культурно-цивілізаційних світів у суспільстві знань безпосередньо залежить від пріоритетності розвитку духовного виробництва, зокрема від відповідної трансформації соціогосподарського середовища та частки передових анклавів (наприклад, у вигляді ефективних науково-освітньо-виробничих комплексів).

При цьому, з одного боку, щоб бути дієвими, науково-освітні структури комплексу зобов'язані надавати якісні послуги свого профілю, виховуючи (тобто утворюючи, формуючи) людину не тільки як носія товару й робочу силу, а й як особистість, готуючи до зустрічі з викликами постсучасного рівня. З другого боку, для цього необхідно спиратися на широке залучення зацікавлених у результатах підготовки представників різних суспільних верств.

По-перше, управління інтелектуальною діяльністю при посиленні в глобальному масштабі структуруючого, системостворюючого значення суспільства знань стає вирішальним напрямом успіху соціально-економічного розвитку суспільства. Його місія – розвинути, вивільнити та активізувати творчий інтелектуальний потенціал, спираючись на кардинально різноякісні ресурсні бази та інтегруючи як іманентні можливості, так і ефективні та здатні до розгортання в нових умовах моменти соціальної спадщини попередніх моделей (насамперед напрацьованих Традицією і Модерном). Управлінського технократизму з його «холодним», «об'єктивованим» управлінням і пріоритетною вимогою виконавської лояльності недостатньо: він не вивільняє всього

творчого потенціалу. Співзвучний нашій епосі спосіб вплинути на людину / людей та процеси – це забезпечити зацікавленість та розкрити продуктивний потенціал.

По-друге, необхідність нового Надпроекту розвитку накладається на невирішеність завдань класичного модерну, співіснування господарських укладів, що базуються на культурі традиційній, модерній та постмодерній, суспільстві аграрному, індустріальному і постіндустріальному, що включає канву і логіку азійського способу виробництва, настоящего на загальній приватній власності. Це викликає застосування понять постнедомодерну або квазіпостмодерну і широке регулятивне використання ряду ірраціонально-перетворених форм. Разом з тим на сьогодні форсована трансформація інверсійної форми включає в себе «в знятому вигляді» елементи класичної вестернізації, проте аж ніяк не зводиться до них.

По-третє, для продуктивної консолідації можливостей та скорочення ризиків формування й функціонування науково-освітньо-виробничих комплексів необхідно поєднувати зусилля різних секторів господарювання, насамперед держави, суспільства та бізнесу. Зокрема, ефективним напрямом поєднання потенціалу публічного інтересу та приватної активності є державно-приватне партнерство.

Здійснення подальших наукових розвідок у царині відчуження праці та суспільного життя потребує застосування інструментарію зі сфери як забезпечення змін у розвитку сутності трудових відносин, так і соціальної психології трансформацій, а також адекватності вимогам постсучасності нормативно-правових та організаційно-управлінських форм.

CONCLUSIONS

Knowledge and socio-cultural parameters of post-modern social fields management is one of the key challenges of the XXI century and the third millennium itself. It is now obvious: not only ensuring competitiveness of certain industrial structure but strategic survival and the development of the Superproject of each cultural and civilizational worlds in the knowledge society directly depends on the priority of spiritual production, in particular - appropriate transformation of social and economical environment and the share of advanced enclaves (e.g. effective scientific, educational and production complexes).

In doing so, on the one hand, to be efficient, the complex' scientific and educational structures are to provide efficient services of its portfolio by training (namely, setting up and forming) a man not only as a carrier of goods and working labour but also as a personality, preparing to face post-modern level challenges. On the other hand, it is necessary to rely on wide attraction of the engaged in the results of training the representatives of the different social strata.

Firstly, intellectual activity management in terms of increasing the structuring, framework importance of knowledge society is currently a decisive direction of social and economic society's development success. Its task is to develop, release and activate the creative intellectual potential based on fundamentally affine resource bases and integration not only immanent possibilities, but also effective and modern conditions-ready features of social legacy of the previous models (worked out by the Tradition and the Modern in the first place). Managerial technocratism with its "cold" and "objectified" management and priority claim of administrative loyalty is not sufficient: it does not reveal all the creative potential. The method to influence the human, humans and processes being in harmony with the epoch is to provide concernment and fulfilment of the productive potential.

Secondly, the need of the new Superproject imposes upon the suspense of classic modern tasks, coexistence of economic structures based on traditional, modern and post-modern

culture, agrarian, industrial and post-industrial society that includes the canvas and the logic of Asian production type drawn on common private property. It provokes using the notions of post-modern or quasi-post-modern and wide regulating application of a set of irrationally transformed forms. Along with that, the forced transformation of inversion form includes the elements of classic westernization but by no means reduces to them.

Thirdly, it is necessary to combine efforts of different economic sectors, especially the state, society and business fields for productive consolidation of possibilities and risk mitigation of formation the scientific, educational and production complexes. The public-private partnership is particularly effective direction to combine the potential of public interest and private activity.

Carrying out of further scientific investigations in the field of labour alienation and social life requires application of the tools both from labour relations essence development's changes ensuring field and social psychology of transformations as well as conformity with the requirements of the post-modernity of legal and regulatory and organizational and managerial forms.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чухно А.А. Институціонально-інформаційна економіка [Монографія] / А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. – К.: Знання, 2010. – 687 с.
2. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал [Монография] / А. Горц. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 208 с.
3. Духовное производство. Социально-философский аспект проблемы духовной деятельности [Монография] / под ред. В.И. Толстых. – М.: Наука, 1981. – 352 с.
4. Палий (Левичева) В.Ф. Диалектика духовно-практического освоения природы [Монография] / В.Ф. Палий (Левичева), В.Ф. Щербина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 142 с.
5. Освобождение духа [Монография] / [под ред. А.А. Гусейнова, В.И. Толстых]. – М.: Политиздат, 1991. – 352 с.
6. Уледов А.К. Духовное обновление общества [Монография] / А.К. Уледов. – М.: Мысль, 1990. – 333 с.
7. Шедяков В. Стимулювання розвитку та реалізації науково-інтелектуального потенціалу в умовах проведення постсучасної модернізації [Текст] / В. Шедяков // Економіст. – 2012. – № 12. – С. 42–45. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://econpapers.repec.org/article/ujournal/y_3a2012_3ai_3a12_3ar_3a42-45.htm.
8. Шедяков В.Є. Значення формування та активізації науково-інтелектуального капіталу суспільства в реалізації господарської стратегії, адекватної глобальним тенденціям розвитку економіки знання [Текст] / В.Є. Шедяков // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 1. – С. 146–152.
9. Шедяков В. Інтелектуальний капітал України та проблеми вдосконалення управління його розвитком та використанням [Текст] / В. Шедяков // Економіст. – 2012. – № 10. – С. 14–17. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://econpapers.repec.org/article/ujournal/y_3a2012_3ai_3a10_3ar_3a14-17.htm.
10. Шедяков В.Є. Продуктивний потенціал застосування концепції інтелектуального капіталу: особливості, можливості та обмеження в українських умовах [Текст] / В.Є. Шедяков // Наука та наукознавство. – 2012. – № 2. – С. 35–42.
11. Бойко Т. Інтелектуальні ресурси телекомунікаційних підприємств [Текст] / Т. Бойко // Економіст. – 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/8680-ntelektualn-resursi-telekomunkacynih-pdriyemstv.htm>.
12. Бурдые П. Формы капитала [Текст] / П. Бурдые // Экономическая социология. – Т. 3. – № 5. – 2002. – С. 60–74.
13. Геєць В.М. Довіряє елемент соціального капіталу в економічному розвитку України / В.М. Геєць // Економічна теорія. – 2010. – № 3. – С. 7–19.
14. Шедяков В.Є. Соціальний капітал: нормотворча та регулятивна функції / В.Є. Шедяков // ВУЗ. XXI век. – 2013. – Ч. 1. – № 2 (42). – С. 72–87. – Ч. 2. – № 3 (43). – С. 91–99.
15. Шедяков В.Є. Соціальний капітал: можливості продуктивного задіяння в реалізації стратегії розвитку суспільства / В.Є. Шедяков // Сучасна українська політика. – 2012. – Вип. 26. – С. 17–28.
16. *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society* [Monograph] / ed. by R.D. Putnam. – NY; Oxford: Oxford Univ. press, 2004. – 516 p.
17. Dowley K.M. Social Capital, Ethnicity and Support for Democracy in the PostCommunist States [Text] / K.M. Dowley, B.D. Silver // *Europe-Asia Studies*. – 2002. – Vol. 54. – № 4. – P. 505–527.
18. Букреев В.И. Расщеловечивание человека в мировой истории [Монография] / В.И. Букреев. – М.: Флинта; Наука, 2011. – 408 с.
19. Даниленко В. П. Смысл жизни [Монография] / В. П. Даниленко. – М.: Флинта, 2012. – 296 с.
20. Фромм Э. Бегство от свободы [Монография] / Э. Фромм. – М.: Прогресс, 1990. – 272 с.
21. Бузгалин А.В. Эксплуатация XXI века. От наемного рабочего и прибавочной стоимости к «креативному классу» и интеллектуальной ренте? [Текст] / А.В. Бузгалин, А.И. Колганов // *Свободная мысль*. – 2012. – № 7/8. – С. 125–140; № 9/10. – С. 139–158.
22. Шедяков В.Є. Человек в обществе отчужденного труда [Монография] / В.Є. Шедяков. – Х.: Мрія, 1991. – 157 с. – Рец.: Философская и социологическая мысль. – 1992. – № 4. – С. 172–173; Акционерное дело. – 1992. – № 5-6. – С. 151–159.
23. Шедяков В.Є. Человек и отчуждение труда в нашей стране [Монография] / В.Є. Шедяков. – Х., 1991. – 221 с. – Деп. в ИНИОН АН СССР 27.03.91, № 44233.
24. Ткаченко И.Е. Отчуждение труда: история и современность / И.Е. Ткаченко, В.Є. Шедяков // *Экономические науки*. – 1991. – № 6. – С. 138–140.

25. Шедяков В.Є. Відчуження як форма соціалізації особистості [Текст] / В.Є. Шедяков // Сучасна українська політика. – 2012. – Спецвипуск: Інтеграційні процеси в сучасному світі: регіональні виміри. – С. 377–386.
26. Шедяков В.Є. Человеческий фактор: раскрытие и развитие творческой активности в формах отчуждения / В.Є. Шедяков // *Новая парадигма*. – 2014. – Вип. 120. – С. 96–113.
27. Шедяков В.Є. Постсучасні трансформації комплексу відносин відчуження / В.Є. Шедяков // *Мультиверсум. Філософський альманах*. – 2012. – № 10 (118). – С. 3–13.
28. Шедяков В.Є. Трансформації інформаційного простору як чинник відчуження людини / В.Є. Шедяков // *Політологічний вісник*. – Вип. 52. – С. 350–361.
29. Шедяков В.Є. Місце трудових відносин у відтворенні відчуження як форми економічної соціалізації особистості / В.Є. Шедяков // *Економічна теорія*. – 2013. – № 2. – С. 46–56.
30. Шедяков В.Є. Трансформації відчуження праці в контексті розвитку виробничої демократії / В.Є. Шедяков // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2014. – № 10 (161). – С. 152–159.
31. Шедяков В.Є. Відчуження праці на тлі глобальних трансформаційних процесів в економіці / В.Є. Шедяков // *Економічні студії*. – Львів, 2014. – № 4 (04), листопад. – С. 257–262.
32. Erikson K. On work and alienation [Text] / K. Erikson // *American Sociological Review*. – 1986. – № 51. – P. 1–8.
33. Чангли И.И. Труд. Социологические аспекты теории и методологии исследования [Монография] / И.И. Чангли. – М.: Наука, 1973. – 587 с.
34. Шедяков В.Є. Системні основи розвитку трудових відносин / В.Є. Шедяков // *Вісник Київського національного ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Філософія. Політологія*. – 2012. – № 107. – С. 43–46.
35. Шедяков В.Є. Проблеми та перспективи модернізації системи трудових відносин в Україні / В.Є. Шедяков // *Економіст*. – 2012. – № 8. – С. 33–36. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://econpapers.repec.org/article/ujournal/y_3a2012_3ai_3a8_3ar_3a33-36.htm.
36. Шедяков В.Є. Удосконалення трудових відносин як основа стійкості та розвитку громадянського суспільства [Монография] / В.Є. Шедяков, О.А. Білінов, П.Д. Морозов / заг. ред. П.Д. Морозова. – К.: Задруга, 2014. – 320 с. – Рец.: *Економіст*. – 2014. – № 4. – С. 62–63.
37. Шедяков В.Є. Промислові відносини та трудова поведінка людини: тенденції змін і можливості соціального управління / В.Є. Шедяков // *Політологічний вісник*. – 2012. – Вип. 61. – С. 132–143.
38. Шедяков В.Є. Трансформації характеру та культури праці й розвитку соціальної роботи на підприємстві в умовах формування передумов інтелектуалізації виробничих циклів / В.Є. Шедяков // *Гілея*. – 2013. – № 75 (№ 8). – С. 326–328.
39. Шедяков В.Є. Культура праці як чинник підвищення якості життя під час переходу до соціальних технологій, іманентних постсучасним трудовим відносинам / В.Є. Шедяков // *Новая парадигма*. – 2013. – Вип. 115. – С. 164–174.
40. Шедяков В.Є. Стимулювання в системі управління працею на тлі формування в глобальному масштабі економіки знань / В.Є. Шедяков // *Економіка XXI сторіччя: проблеми та шляхи їх вирішення* [Монография] / А.О. Азарова, І.Є. Альфорова, В.Є. Шедяков та ін.; за заг. ред. Г.О. Дорошенко, М.С. Пашкевич; М-во освіти і науки України; Харк. ін-т фінансів; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – С. 379–388.
41. Шедяков В.Є. Розвиток соціального партнерства в контексті постіндустріальних трансформацій трудових відносин / В.Є. Шедяков // *Економіка України*. – 2012. – № 10. – С. 80–91.
42. *Double Shift. Transforming Work in Postsocialist and Postindustrial Societies* [Monograph] / ed. by B. Silverman, R. Vogt, M. Yanowitch. – N.Y., L.: M.E. Sharpe, Inc., 1993. – 217 p.
43. Bendix R. *Work and Authority in Industry. Ideologies of Management in the Course of Industrialization* [Monograph] / R. Bendix. – Berkeley; Los Angeles; L.: Univ. of California Press, 1974. – 456 p.
44. Хохлявин С.А. Корпоративная социальная ответственность: зарубежные национальные стандарты – предшественники ISO 26000 [Текст] / С.А. Хохлявин // *Мир стандартов*. – 2007. – № 7. – С. 43–47.
45. Чубарова Т.В. Социальная ответственность в рыночной экономике: работник, бизнес, государство [Монография] / Т.В. Чубарова. – СПб.: Нестор-История, 2011. – 320 с.
46. Шедяков В.Є. Место социальной ответственности в обеспечении продуктивной основы реализации общественных интересов / В.Є. Шедяков // *Соціальна відповідальність влади, бізнесу і громадян* [Монография]: у 2-х т. / Г.Г. Півняк, А.І. Амоша, В.Є. Шедяков та ін.; за заг. ред. Г.Г. Півняка; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – Т. 1. – С. 282–290.
47. Шедяков В.Є. Развитие социальной ответственности бизнеса и совершенствование социального партнерства: удар по своей конкурентоспособности или расширение её ресурсной базы в условиях глобальной нестабильности? [Текст] / В.Є. Шедяков // *Проблеми та розвиток економічних систем в умовах глобальної нестабильності: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. – Миколаїв, 2014. – С. 8–11.
48. Шедяков В.Є. Соціальна відповідальність бізнесу за розвиток соціального капіталу суспільства [Текст] / В.Є. Шедяков // *Вісник Одеського національного ун-ту*. – 2011. – Т. 16. – Вип. 8. Соціологія і політичні науки. – С. 15–25.
49. Drucker P.F. The new meaning of corporate social responsibility [Text] / P.F. Drucker // *California Management Review*. – 2006. – December. – P. 78–92.
50. Генон Р. Кризис современного мира [Монография] / Р. Генон. – М.: Арктогея, 1991. – 160 с.
51. Якимец В.Н. Межсекторное социальное партнерство: основы, теория, принципы, механизмы [Монография] / В.Н. Якимец. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – 384 с.
52. Шедяков В.Є. Розвиток системи відносин соціального партнерства як чинник забезпечення високого рівня трудової мотивації / В.Є. Шедяков // *Актуальні проблеми економіки*. – 2013. – № 4 (142). – С. 33–47.
53. Шедяков В.Є. Совершенствование социального партнерства в системе стратегической конкуренции в условиях усиления тенденций к структурированию мирового разделения труда экономикой знаний / В.Є. Шедяков // *Крымский экономический вестник*. – 2014. – № 6 (13), декабрь. – С. 153–158.

